

וכמו לענין הוצאת זיו פחות מטפח, או פתיחת חלון למעלה מד' אמות, שמבואר בגמרא, שאם אין בדבר נזק והפסד כלשהו לשני – כופין על מדת סדום, ויכול לעשותם אפילו כשחברו מתנגד לכך. (ע"פ אילת השחר. וע' בקובץ שעורים).

'לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין' – משום הזק ראייה. דין זה אינו ענין למחלוקת המובאת בתחילת המסכת, האם 'הזק ראייה שמיה היזק' אם לאו – כי שם המדובר בשותפין שחלקו ובא אחד לחייב את חברו בבניית כותל, אבל אם עתה חצרים מתוקנת ואין בה הזק ראייה, משום הפסקת הכותל, ובא אחד לסתור את הכותל או לפתוח בו חלונות – ודאי חברו מעכב עליו. ואין הבדל בין פתיחת חלון מבית לחצר או מחצר לחצר. (ע' בפרטי הענין בחו"א ריש ב"ב).

פרפראות ורמזים

סולם וחלון המצרים – קטנים, והצורים – גדולים – הנה מצרים ממלכה גדולה, אבל פניה פנימה וסגורה היא בתוך עצמה – 'התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו', וזה קטנותה. ואילו צור להיפך – ממלכה קטנה כמעט ללא קרקע אבל פתוחה אל הים הגדול ורוכלת עמים, ושם הכל 'בגדול' כטבע המסחר הבינלאומי [וכן ענין 'סלע צורי' גדול, מחמת שהוא עשוי להתקבל בכל המדינות, לעומת 'סלע מדינה', מטבע 'מקומי' המהלך בינינו כאן.

(ובאמת גם צור וגם מצרים לשון צרות ומוגבלות, כי אלו משועבדים לטבע מקומם ומסוגרים בו, והללו שבויים ב'פתיחותם' ובינלאומיותם. ושניהם סמוכים בפורענותם בספר יחזקאל. אמנם ישראל שבאמצע הם המרחב האמיתי, כענין 'באר רחובות' לעומת 'עשק' (–צור, שמעשיה בעסק גדול) ו'שטנה' (–מצרים). כי הפלשתיים כלולים וממזרים משניהם, מבני מצרים ומשארית אי כפתור, היינו גויי הים הקשורים לצור, כנודע.

(וצ"ע כאן, האם ישנו גם סולם 'סתם' שאינו לא צורי ולא מצרי. והי' אפשר ל'סולם בן ד' חוקים הוא הממוצע. וכן בחלון, אם ראשו של אדם נכנס בו בצמצום, שלמטה הימנו הוא מצרי אבל גם אינו צורי (מדלא אמרו בגמרא היכי דמי צורי שיש בו ד' חוקים וכן במשנה איהו חלון צורי). אמנם א"כ למה לא נתפרש דינו במשנה? ואולי הוא בגדר ספק וממילא דינו כצורי כי המשתמש נידון כמוחזק. וצ"ע). (מרע"כ)

דף ט

באורים וסיכומים; ליקוטים מפוסקים אחרונים

זולסתום – לאלתר הוי חזקה, שאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק' – מבואר בדברי הפוסקים, שלא רק כאשר זכות פתיחת החלון באה ע"י חזקה, שעתה שתיקתו מורה על כך שמעיקרא חזקת טעות היתה זאת, (כמו שכתב הרשב"ם. וע' בקוב"ש שתמה ל"ל הוצרך לטעם זה. וע"ע באיה"ש), אלא אפילו יש לו עדים ושטר שקנה זכות פתיחת החלון, – מכך ששתק ולא מיחה על סתימתו, איבד זכותו. אלא שבאופן זה יש אומרים שלא די בחזקה בלבד אלא צריך שיטען שקנה או קיבל ממנו זכות זו, לסתום החלון. אך כשאין לו שטר על החלון, אין צורך בטענה אחרת אלא שיאמר שחזקתו של הלה – טעות היתה. (כן כתב ר"ת והרא"ש – מובא בטור וברמ"א קנד"ב. וכ"כ הגר"א שם לדייק מדברי הרשב"ם. וע"ע שו"ת הרשב"א ח"ד קיא).

'מפני שמרבה עליהם את הדרך... מאי חדר - שחלקו בשנים ומאי עלייה - אפתאי' - רשב"ם פרש, שבני החצר מונעים זה את זה להוסיף חדרים או עליות על ביתם, משום ריבוי הדירון בחצר. (וכן דעת הרמ"ה).

ואולם הרבה ראשונים חולקים וסוברים שמותר הדבר - שהרי עושה כן כדי להרחיב מקום דירתו. ומה שאמרו 'מאי חדר שחלקו בשנים, ומאי עלייה אפתאי' הכוונה שנידון כעין אלו, שאינם עשויים אלא להרחבת תשמישו ולא להרבות דירורים. (רי"ף בתשובה, רמב"ם, רמב"ן, רשב"א - ע' בשו"ת ח"ב מז, ריטב"א). ועוד כתב ב'נמוקי יוסף', (וכ"נ דעת הראב"ד), שאם הרחיב דירתו והזדמנה לו האפשרות להשכיר - הרשות בידו. שכיון שהרחבת הבית עצמה אינה נועדה לשם כך, אלא להרווחתו, לא נאסר עליו להשכיר בהזדמנו לפניו, והרי זה דומה לממלא את ביתו אכסנאים, שרשאי.

ואולם יש חולקים בדבר זה, שאין רשות לאחד מבני החצר להרבות בדירורים נוספים. ואפילו בביתו שלו, שלא חידש בו דבר ולא הרחיבו - יש אוסרים לאכסן דיירים אחרים אלא אם הם אוכלים על שלחנו, וכבני ביתו הם, מפני שמרבה את הדרך על בני החצר. (כן היא שיטת הרמב"ם וכן פסק בשו"ע - קנד, ב. והרמ"א נקט להכריע להתר, להרבות בביתו. וע' בחו"א ב"ב יב, ה 1).

הראב"ד (ב'שיטה מקובצת), לאחר שהביא פרוש הרשב"ם, כתב: 'כמה קשה עלי הדין הזה' - עד שאתה מונעו מלבנות בתוך שלו משום חשש דירון, נמנענו מהוספת הדירון עצמה, ולמה נאסור עליו לבנות? ועוד, מי שיש לו כמה בתים בחצר, וכי אסור לו להשכירן לאחרים, והלא לא אסרו אלא לפתוח חנות ואומן וכדו', ומה יעשו כשבניו ישאו להם נשים ויולידו בנים ובנות ויושיבם באותם בתים שיש לו בחצר, הלא הרבה להם דירון?

'על כן נראה בעיני, כי טוב הוא לדחוק מעט בלשון משנתנו ולסבול הדוחק שהוא ולא להוציא משפט מעוקל...'. ובאר, שכל המשנה מתייחסת לנידון מי שיש לו בית בחצר אחרת, שאף כי אסור לו לפתוח לו פתח לחצר זו, משום שמרבה את העוברים ושבים מהחצר השניה, שיקצרו דרכם דרך ביתו, אעפ"כ מותר לו אם מחלק ביתו לשנים וממעט תשמישו, או שעשה 'אפתאי' (=חצי קרוי, שעושים אותו לתשמיש צנוע בקצה הבית), שבכגון זה, גם אם פותח החדרים (הגובלים עם החצר השניה) לביתו שבחצר זו, מותר, שאין דרך לעבור בו זרים, אם מפני הדוחק שבחדרים קטנים, אם מפני הצניעות. - 'זה נראה לי, ומי שיעזור זה הפירוש, המקום יעזרו, כי הוא עוזר האמת והישר'.

(ע"ב) 'אין מסידין ואין מכיירין ואין מפיחין בזמן הזה... לא יסוד אדם את ביתו בסיד, ואם עירב בו חול או תבן - מותר... סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה' - שיטת הרמב"ם (תעניות ה, יב. וכ"פ בשו"ע או"ח תקס, א), שחיוב שיור אמה על אמה הוא בנוסף לאיסור סיד וכיור, כלומר, אסור לו לסוד ולכיר 'כבנין המלכים' אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד (שאו הסיד אינו בוהק בלבנוניתו), וגם צריך לשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד.

ואולם דעת הר"ן (בסוף תענית), והנמו"י (כאן), והטור (או"ח תקס), ששיור אמה על אמה נאמר על הסד בסיד או מכייר. 'וכן המנהג' (דרכי-משה, מגן-אברהם ומשנה-ברורה שם). 'ולפי זה יש לנו ללמד זכות על רוב ישראל שאין נוהרין עתה בדין זה, לשייר אמה על אמה כשסדין בסיד כותלי הבית - לפי שידוע שעתה מערביין בסיד הרבה חול, כמעט מחצה על מחצה, ואם כן, מדין גמור אין צריך שיור כלל...'. - ערוך השלחן תקס, ד).

ב'אליה רבה' מסתפק לומר שצריך לשייר אמה על אמה בכל חדר. ואולם ב'שאלת יעב"ץ' (קסט) כתב שבאמה אחת די לכל הבית. ע"ש. ומובא (ב'דינים והנהגות' פרק יט) שה'חזון איש' וצ"ל, נהג בביתו להניח אמה על אמה בכל חדר.

ועוד מובא (שם), שאומרים בשמו, שיש לשייר אמה על אמה גם בדירה שכורה. (וע' שערי תשובה תקס אות ג).

'עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט. מאי היא? אמר רב פפא: כסא דהרסנא. עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט...' – כתבו הפוסקים, שיש לשייר צרכי סעודה אפילו בסעודת מצוה, כמילה ונישואין (וכ'עטרות חתנים' שבטלו, הגם שהוא דבר מצוה), וכל שכן שאר סעודות. אבל בסעודות שבת וימים טובים – לא יחסר שום דבר, ואף איסור יש בדבר כשניכר שמחסר משום אבילות. ואולם בתכשיטי נשים – צריך לשייר גם בשבת ויום טוב, ששם אין השוור ניכר כל כך. (עפ"י ט"ז ר'מור וקציעה' – מובא במשנ"ב ושעה"צ תקס.ב. וע' 'ברכי יוסף' שם). וכתב ב'חיי אדם' (מובא בבאה"ל שם): 'וצריך עיון שכל זה אין נוהגין כלל'. והטעם, לפי 'שבזמניהם היה סדר לתבשילין שמביאים לפני האורחים, ועל כן כשמחסר תבשיל אחד הראוי להביא בסעודה, ניכר שהוא זכר לחרבן, אבל בזמנינו שלא יש סדר אלא כל אחד מביא כפי יכולתו, אם כן כשמחסר אינו ניכר שהוא זכר לחרבן'. (כף החיים' אות יח. וע"ש בערוה"ש שם). (ע"ע על שו"ר 'כסא דהרסנא' ב'מגדים חדשים' – שבת קת:).

– 'ועל זה דוה לבי בראותי קישוטי נשים שמתקשטות במילוי ועברו אדרבנן, וגם גורמין הרבה רעות מאומות המתקנאים. והחרדים והצנועים מושכים את ידיהם'. (של"ה ר. וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ו לג).

– **'בת צדעא'** – ע' בערוך (ערך 'בת צדעא'); שו"ת מהר"ם אלשקר – לה; מגן אברהם – עה; שו"ת חת"ס – או"ח לו; שו"ת שבט הלוי ח"ה טז, ב..

'דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאלינו' – ובטח לא יניח הבורא יתב' להיות כך, ויבטלו הגזרות מאליהם. (שו"ת מעיל צדקה לג. וע' 'גליוני הש"ס').

'אלא הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין' – כתב רשב"ם: 'שוגגין' – במה שלוקחין נשים, שאינם סבורים שיש איסור בדבר'. לכאורה נראה שאין הכוונה שיש כאן איסור באמת ששוגגין בו, כי אחר שלא גזרו, שוב אין בדבר איסור, אלא הכוונה שראוי הדבר להיות אסור. (ומצאנו כעין זה לענין 'תקלה' בקטן – ע' סנהדרין נד). (עפ"י קובץ שעורים). ולשון הרשב"ם צריך עיון. (ע' ב'אילת השחר').

וכתב המרדכי (בפרק 'הבא על יבמתו'), שעתה אין כופין להוציא מי ששהה עם אשתו עשר שנים ולא הוליד, כיון שבדין היה שנגזור שלא לישא נשים כדי לא לפרות ולרבות, הלכך לכל הפחות אין כופין להוציא.

(ובקוב"ש תמה, שאם כן, גם בזמן הגמרא לא היה צריך לכופ, ואין במשמע כן מסתימת המשנה ומסוגיות ערוכות. ואפשר שתלוי הדבר בתקופות ובמקומות השונים, ואין הדבר אמור אלא במקום שהמלכות גזורת גזרות רעות וקשות ומבטלת ממנו תורה ומצוות, ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן...), ועל כן שפיר הוצרך להשמיענו עיקר דין שהה עשר שנים, אף בזמן הזה, והמרדכי לא אמר זאת אלא במקומו ושעתו. וע"ע ב'אור גדול' (ח,ז), על מה שהקשו על המרדכי מכפיית הרב לשחרר עבדו בימי האמוראים).

הערות וחידושים

'אבל פותח הוא לרה"ר פתח כנגד פתח. דאמר ליה: סוף סוף הא בעית אצטנועי מבני רה"ר' – 'לדברי הרשב"ם בעליות שלנו שלמעלה מגמל ורוכבו ואין בני רה"ר יכולין להסתכל אסור לבנות חלונות מכוונים. אך לולי דבריו יש לפרש 'מבני רשות הרבים' – כמו 'רבים מצויים' שנאמר (בב"מ כד) לענין יאוש מהשבת תאבידה, והיינו דמאחר שהכל פתוח וישנם הרבה כיוונים ורביעי שכנים מקרוב ומרחוק, ממילא אי אפשר לך להשמר מאינשי דלא מעלי המכוונים להציץ, משא"כ בחצר שהוא מוגבל ומוכר. וק"ל. (מרע"כ. ויש להעיר ממה שאמרו לעיל ו: בשני גגות בשני צדי רה"ר, שמחייב את חבירו בבניית כותל. אך י"ל שהכל לפי הענין, ושם מיירי שאין לו נזק מבתיים אחרים).

ר' ינאי הוה ליה אילן הנוטה לרשות הרבים... מעיקרא סבר, ניהא להו לבני רשות הרבים דיתבי בטוליה, כיון דחזיא... קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים' – 'לכאורה קשה הא משנה שלימה היא בסוף פרק לא יחפור (לעיל כו:) באילן הנוטה לרשות הרבים, שקוצץ כנגד גמל ורוכבו או כנגד המשקולת. ומה מקום כאן לסברות. וקצת ראייה מכאן דמתניתין דווקא לאחר תביעת הרבים וכל השאלה כמה קוצץ, אבל לפני שתבעו מותר לשער מדלא תבעו דניהא להו משום טולא וכיוצא. גם יתכן לפרש 'קוצץ' – הניזק דהיינו בני רה"ר, כמו 'קוצץ ויורד' (ולעיל כו.) אמנם מצד מדת חסידות ודאי ראוי לו למזיק לקדום ולקוצץ, אך הוא בגדר קישוט מעשים כמ"ש כאן, ובוה מועילות סברות ואומדנות. (ובזה יל"פ דברי רבה בר יוסף (שם) 'אנא לא קייצנא... אילן דטעין קבא כו' מר אי ניהא ליה, לקיוץ' – ר"ל דיש שני פנים ושני פירושים למשנה ומשום הני טעמי רשאי אני לנוד מן הפירוש ה'אופטימלי' כך שנשאר רק הפירוש המינימאלי שלפיו אתה הוא הקוצץ. נ"ל).

(וזה נ"ל החילוק בין 'טול קיסם (=קש) מבין שיניך', שהם בבית הסתרים, מדות חסידות שבינו לבין קונו, ל'קורה מבין עיניך' – שהן עבירות נגלות לכל (כמו 'טפת בין עיניך') – דין גמור. וכן 'קשוט' במובן של אמת רומז על האמת הפנימית 'קישוטין שבפנים' ואח"כ קשוט אחרים – 'קשוטין שבחוץ'. (הנ"ל).

ציונים ופרפראות

'סבר רמי בר חמא למימר... אמר ליה רבא...' – כיוצא בזה מצינו כמה פעמים: בשבת סה. בכתובות צא: ובשבעות מח: – 'סבר רמי בר חמא למימר... א"ל רבא'.
וכן נחלקו רבא ורמי בר חמא בהלכה, פעמים רבות: שבת קנד. כתובות יח: כא. צא: (פעמיים) ב"ק קיא: בב"מ טז. צו ב"ב קטז: תמורה יד. גדה לג.
וכן נמצא רבות בתלמוד, שאר משא ומתן ביניהם; ספקות של רמי בר חמא שפושטן רבא, או קושיות שתרצן, או שהביא סיעתא והסבר לדבריו: עירובין נה. פסחים לא. יומא מא: עח: יבמות פז. כתובות סג: נדרים עב: זבחים עה: צה: בכורות יג. תמורה י. (פעמיים).
(ושניהם היו נשואים לבת רב חסדא. אחר מותו של רמי בר חמא, כעבור עשר שנים, נשא רבא את אלמנתו – ע' לעיל יב ויבמות לד:).

'ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ראובן הללו שתשרה עליהם שכינה' – יש לרמוז: פי האדם נקרא 'פתח'. וכששנים יושבים ויש ביניהם דברי תורה – שכינה שרויה ביניהם

(אבות ג). אך זה דוקא כאשר אין כוונתם בפלפולם להתנגד זה לזה ולסתור האחד דברי חברו, אלא כל כוונתם לידע האמת ולהודות עליה. ורק אז – כשאין 'פתחיהן' של אותם 'יושבי אהל' מכוונים זה כנגד זה – ראוי שתשרה עליהם שכינה. (בעש"ט עה"ת – בלק).
ועוד רמז: ראה שאף אחד מהם אינו מתכוין להסתכל ב'פתח' חברו, לחקור אחר מצפונותיו של חברו ולדעת מדרגתו – שכן כל אחד הרגיש בעצמו שפלות וקטנות כנגד חברו. כיון שכך, ראויים הם להשראת שכינה. (עפ"י פורת יוסף פד, א).

– 'רשב"ם פרש הדיוק מדכתיב 'מה טובו'. ויתכן לדייק גם מ'כנחלים נטיו' היינו שמוטים קצת זה מזה. אמנם מדנקטו הדרשה על 'שוכן לשבטיו' נראה שעיקר הענין נלמד ממה שכל אחד פועל עפ"י טבעו הפרטי שלו ואינו מעתיק ומחקה את חברו, וממילא אין הפתחים 'נפגשים' ונתקלים זה בזה למטה, שכל אחד בא לעולם 'לפתוח שער' אחר ולבטא ענין מסוים המיוחד רק לו. ורק 'למעלה' (או במקדש) הכל נפגש, שכולם מכוונים לאביהם שבשמים. וכמו שבטים (=ענפי אילן) שלעולם אינם פונים זה אצל זה באורח סימטרי ומתוכנן, רק למעלה בראש האמיר נפגשים. וזה חינוך ויפים, וכהמשך הכתוב 'כארוים נטע ה' (לאפוקי נטיעות אנושיות מלאכותיות, וק"ל). וכך נאה ויאה בכל מילי דביתא שירגיש אדם כמו 'שבט' בפני עצמו ולא יכוין מעשיו 'עפ"י השכנים' וכנגדם. וכעין זה אמרו: בעולם-הזה אין לך שבט ושבט מ'ישראל שאין לו בהר בשפלה ובעמק וכו'. לעיד לבוא אין לך כל אחד ואחד מ'ישראל שאין לו בהר בשפלה ובעמק וכו'. וק"ל.
וגם זה רמזו בלשון המשנה (וקרוב אל הענין הראשון) שלא יפתח אדם פתח כנגד פתחת, כלומר, 'מאחר שחברי פתח – אפתח אני גם כמוהו' שלא להשאר בפיגור וקיפוח, אלא מתוך עצמו ולפי צרכי המיוחדים לו יעשה. וק"ל. (מרע"כ).

(ע"ב) 'התקוששו וקושו...' – ע' בב"מ קז (חוברת כז).

וע' ב'אילת השחר' שדן אם מצד הדין פסול הוא לדון בדין זה, כל עוד לא קישט עצמו באותו דבר. וכן צידד ב'ברכת אברהם' עפ"י סנהדרין יח.

'ככתבם וכלשונם'

'וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו' – מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר, ראויין הללו שתשרה עליהם שכינה' – 'רצה לומר: כי מאחר שהם צנועים, פרושים מכל דבר ערוה, וראוי שתשרה שכינה עליהם, כי השכינה שורה במקום שאין ערוה, כדכתיב: 'ולא יראה בך ערות דבר וסר מאחריך'. מזה יש ללמוד כי הצניעות מביא השכינה, והפך זה – מסלק השכינה. (חידושי אגדות – מהר"ל)

– (ע' רשב"ם ותוס' בבאור הראיה מן הכתוב).

'מי שיקר וחביב וחשוב בעיניו אחרים העושים רצון הש"י, אף על פי שהוא אינו עושה כך, שאינו יכול לעשות כך, זה ששמה באחרים העושים, הרי זה חשוב כאילו הוא העושה. ובמידת פורעניות מצאנו חשיב 'בחוקתי תמאסו' שפירש בתו"כ זה המואס באחרים העושים, בהדי לא תשמעו ולא תעשו' וגרוע מהם. קל וחומר במידה טובה.
ובתוס' (ב"ב ס. ד"ה ראויין שתשרה שכינה), כתבו דדייק מסיפ' 'ותהי רוח אלקים'. ותמהו על זה מפרשים, דהא 'ותהי' וגו' דסיפיה – אבלעם קאי? אבל הכוונה נראה לי כמו שאמרנו, לפי שאמר 'מה טובו', ששיבת ומצא חן בעיניו מעשיהן, עד שאמר ראויין... על ידי זה זכה גם הוא ד'ותהי'...'

ואם כך בעכו"ם המשבח לישראל העושים, שאין לו שייכות עמהם כלל, כ"ש וק"ו בישראל, שכל ישראל קומה אחת, וכמו בעבירה שאיש אחד יחטא ועל כל העדה יקצוף, כמ"ש ביהושע (כב) 'הלוא עכן וגו' ועל כל וגו' והוא איש אחד' וגו', שזה כמו שכל האברים מרגישים בכאב ויסורין שבאצבע קטן שברגל, או כמשל המדרש (ויק"ד פ"ד) לקודח בספינה תחתיו. וזה טעם הערבות... וכך במדה טובה מרובה הוא בהיפך, דכל ישראל קומה אחת והטוב וקדושה שיש בכל אחד הוא מאיר בכל ישראל, ועל ידי האהבה שאוהב לתלמידי חכמים ולכל ישראל מצד הקדושה שיש בהם ד'עמך כולם צדיקים' והחביבות שיש לו לכל המעשים והעובדות הטובות שרואה באחרים העושים, על ידי זה יש לו שייכות והתחברות יותר עם קדושה להיות נמשכת עליו'. (דברי סופרים' לר"צ הכהן, כז).

ז'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה' – 'כי תינוק שהוא בוכה – סימן שיהיה חכם, כי דמעות הם פסולת המוח, וכשהוא בוכה הרבה, סימן שנתברר המוח, ושאינו בוכה – סימן שהוא שוטה, שלא נתברר המוח. ושאר בעלי חיים אינם בוכים, כי מי שיש לו דעת בהעלם הוא בוכה ועל ידי כך נתברר.
וכן בתשעה באב, שיש בו בהעלם, אור גדול של משיח, שנולד בו משיח, ומי שבוכה נתברר הפסולת ואח"כ התגלות המשיח'. (אמרי פנחס' – מקוריץ).

– 'ובוודאי אין הפירוש שזוכה לראות בבנין בית המקדש בחייו, כי הלא הם לא האריכו ימים כל כך. וגם אין המכוון על שיזכה לתחית המתים ויראה בנין ביהמ"ק, כי אז הלא כל ישראל יזכו לעולם הבא כמו שנאמר 'עמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ' ומה זה דוקא 'כל המתאבל' וכו'. אמנם המכוון הוא שזוכה ורואה עוד בעת האבל הוא מרגיש הארת השמחה. והוא כעין הגזכר במדרש (איכה א) על ההוא טייעא שאמר ליהודי 'שרי תורך' בעת החורבן, ומיד אמר לו 'אסור תורך' מפני שהרגיש שכבר נולד משיח, והכיר את זאת על ידי געית השור כמו שאמרו שם, מפני שהם יש להם יותר הרגשה מהאדם, כמו שמצינו באתון של בלעם, וזה ענין ערומים בטייר, היינו בצפצוף עופות. ומה גם האדם על ידי הרגש הקדושה יוכל לראות מיד בזמן האבל שלו הישועה של משיח, שהוא באמת מוכן בכל שנה לבוא אם יהיה הדור ראוי לכך...'. (מתוך 'פרי צדיק' – דברים, טז).

פרק רביעי – 'המוכר את הבית'

דף סא

'המוכר את הבית לא מכר יציע... ולא את החדר...' – 'ודע, דבזמניהם לא היה כמו בזמנינו במדינתנו, שכל הבנינים כלולים בלשון 'בית', וכשמוכרים בלעדי הבנינים והעליות – מפרשים בפרטיות. אבל בזמניהם – שם 'בית' לא כלל רק (=אלא) החדרים שדרים שם. וגם לא עליות'. (ערוך השלחן רידב, ב)

זו לשון הרמב"ם ז"ל (מכירה כז, ז-ח): 'אין כל אלו הדברים וכיוצא בהן מענינים אמורים אלא במקום שאין שם מנהג ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו. אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר כך, הרי זה מכור וסומכין על המנהג. וכן מקום שאין קורין אלא בית (נדצ"ל: בית אלא) לבית לבדו

(ולשיטת רשב"ם, גם אין רשות לבנות חדר או עליה נוספים על ביתו, משום שמרבה דיורין בחצר. והרבה ראשונים חולקים, שמותר, ובלבד שלא יהא להם פתח לחצר אחרת, כי אז יעברו בני החצר האחרת דרך ביתו לחצר זו. כמו כן נחלקו ראשונים האם מותר לאדם להרבות אכסנאים בביתו כמה שירצה. ויש חולקים – ע' חו"מ קנד, א ב.)
גם כשפותח פתח או חלון ברשות – אסור לפתוח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון.
וכן אם כבר יש לו פתח בחצר זו, אסור לפתוח פתח נוסף ללא רשות, (גם כאשר אין תוספת בזכייתו בשטח שכנגד הפתח, כגון שפותח שני פתחים צרים במקום אחד רחב). וכן אסור להרחיב את הפתח הקיים, (גם כאשר לא זוכה בשטח נוסף) או את החלון (כפשטות לשון המשנה. שו"ת הרשב"א ח"ג קסג) – והכל משום שמזיק לבני החצר, שנאלצים להצטנע ממנו יותר, ולהמנע משימוש.

דף ס

קיד. א. מי שכנס את כותלו הגובל ברשות הרבים, כדי להוציא זיזין או גזוזטראות לצד רה"ר – האם מותר לו להוציאם כל זמן שירצה? והאם מותר לו להחזיר כותלו כבתחילה?
ב. מי שלקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאות לרה"ר – האם כופין אותו להסירם? ואם נפל כותלו – האם חוזר ובונה כמו שהיה?
א. יכול להוציא זיזין כל זמן שירצה. ואולם, להחזיר כותלו – נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש אם יכול, והלכה כר' יוחנן שמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אפילו באופן זה, שכבר יש רווח לרבים בלאו הכי. (תיב, ב.)
ב. לא. שטוענים ללוקח, שזה שמכר לו – הוציאן כדין, שכנס לתוך שלו והוציא. וגם אם נפל – חוזר ובונה כמו שהיתה.

קטו. אלו מנהגי אבלות תקנו חכמים זכר לחרבן?

אין מסיידין ואין מכיירין ואין מפייעין (-צורות נאות בצבע), כבנין המלכים (רמב"ם), אלא טח ביתו בטיט ועליו הוא מסייד, או סד בסיד מעורב, שאינו לבן כל כך.
ותקנו לשייר אמה על אמה כנגד פתח הבית, ללא סיד. (ונחלקו הפוסקים אם כשמניח אמה על אמה, מותר אפילו בסיד וכיור, או לא – ע' או"ח תקס, א.)
עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט, שיהא ניכר שמחסיר דבר מסעודתו. וכן אשה משיירת דבר מועט בתכשיטיה, (שאינה מתקשטת בכולם ביחד). ותקנו אפר מקלה בראש חתנים, במקום הנחת תפלין. (ויש מאותם דברים, שאין נוהגים בהם עתה. ע' בפוסקים.)

פרק 'המוכר את הבית'

דף טא

קטז. א. המוכר את 'הבית' (סתם) – אלו שטחים אינם כלולים במכירתו זו?
ב. המוכר את הבית בבירה גדולה שיש לו, ומצד לו מצרים חיצונים – האם כל הבירה בכלל המכירה?